

De Tarot als tijdsbeeld

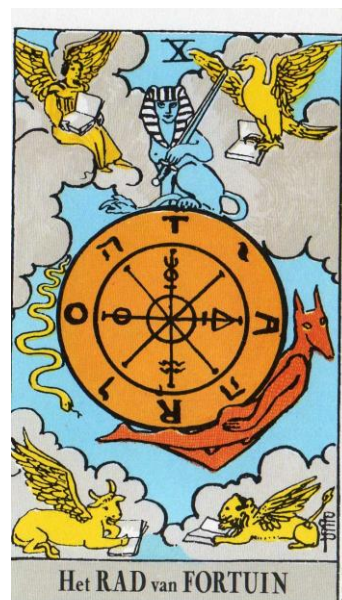
De meest invloedrijke spellen in Tarot-land zijn nog altijd de versies van Aleister Crowley en Arthur Waite. Ze waren lid van de orde van de Golden Dawn, die op haar beurt weer voortkwam uit een rozenkruiserorde. De leden van de Golden Dawn beriepen zich op geheime bronnen van kennis die via een lange traditie was doorgegeven door ingewijden in esoterische wijsheid. Ze hielden zich bezig met het perfecte systeem van correspondenties tussen traditionele symboolsystemen als de getallenleer, de astrologie, de kabbala, Hebreeuwse letters, alchemie en kleurenleer. En dat perfecte systeem zou dan de Tarot zijn. In feite beweerden de leden van de Golden Dawn, dat er een oorspronkelijke, enige echte Tarot bestaat en dat zij die kenden. Crowley en Waite presenteerden hun Tarotversies als een 'openbaring' van het 'prototype'. Daarmee verdoezelden ze het feit dat ze de Tarot slechts her-interpreteerden. Of om het nog duidelijker te stellen: ze voorzagen de traditionele Tarot van nieuwe betekenissen op basis van esoterische literatuur over symbolische correspondenties.

Daar is op zich niets mis mee. Ze hebben de Tarot zonder meer verrijkt en verdiept. Maar ze hebben ook veel verwarring gezaaid met hun ongegronde pretenties. Door te suggereren dat ze in het bezit waren van een soort prototype van de Tarot, plaatsten ze zich buiten hun tijd en gaven ze hun producten een misleidend aura van onfeilbaarheid mee. Zij waren de ingewijden die het wisten en wij moeten ons opstellen als bescheiden leken en alles slikken wat ze ons willen doen geloven. Hun suggestie dat er een alomvattend symboolsysteem bestaat dat alles verklaart is een overschatting van de waarde van symbolen en symboolsystemen. Symbolen verwijzen ergens naar, maar ze zijn niet het 'ding' waar ze naar verwijzen. Ze zijn niet 'werkelijker' dan de werkelijkheid. Bovendien evolueren ze mee met veranderingen in de cultuur en het collectieve (on)bewuste. Bekende symbolen kunnen een nieuwe betekenis krijgen en er kunnen nieuwe symbolen ontstaan. Elke cultuur heeft haar eigen manier om het onzegbare onder woorden te brengen, het ongrijpbare vorm te geven en het onzichtbare zichtbaar te maken.

Als je kijkt naar de eerste Tarotversies in het Italië van de Renaissance, is er zó veel variatie en zó weinig systeem in de ontwerpen te bespeuren, dat de conclusie onvermijdelijk is dat de Tarot zoals wij die nu kennen, het product is van een creatief zoekproces. Van de eerste ontwerpers is weinig bekend, behalve dat het kunstenaars waren die werkten in opdracht van de rijken en de machtigen. Ze maakten gebruik van symbolen die in die tijd gebruikelijk waren en die ook zijn terug te vinden in de rijk versierde kathedralen, de beeldhouwkunst en de schilderkunst van die tijd. We vinden er inderdaad sporen van de klassieke Griekse wijsheid, de hermetische filosofie, de alchemie en de astrologie, maar niet in een logisch, allesomvattend systeem. De symboliek op de kaarten is een bonte mengeling van volkse motieven, Christelijke symboliek en klassieke wetenschappen.

Ik denk niet dat de eerste ontwerpers in Italië de pretentie hadden om een perfect esoterisch symboolsysteem te scheppen. Ze maakten zo goed en zo kwaad als het ging een synthese van de toen aanwezige elementen en ze konden dat doen in betrekkelijke vrijheid. Hun ontwerpen weerspiegelen de cultuur van hun tijd en het beeld dat daaruit naar voren komt is niet dat van een kant-en-klaar wereldbeeld, eerder van een tijd vol beweging en contrasten, waarin veel nieuws rond ging, maar waarin tegelijk het middeleeuwse wereldbeeld nog altijd dominant was. De eerste versies maken op mij niet de indruk van een 'openbaring', maar van een enigszins rommelig totaalbeeld van de menselijke oriëntatie op de kosmos, de maatschappij en het 'lot', zoals die toen begrepen werden.

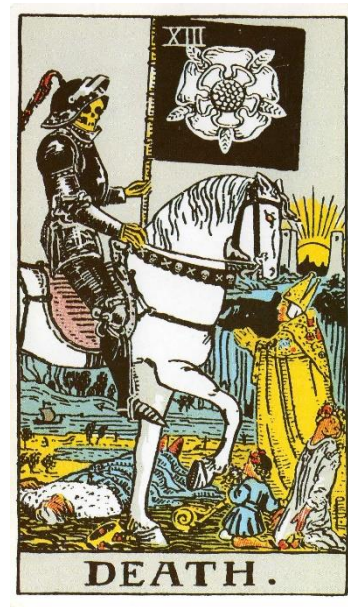
Elke versie van de Tarot draagt het stempel van de tijd en de cultuur waarin ze ontstaan is. Om een en ander te illustreren en toe te lichten, vergelijken we een aantal kaarten van de Visconti Tarot (het oudst bekende spel) met de corresponderende kaarten van de Rider Waite Tarot.

Het Rad van Fortuin

In de Visconti Tarot zie je een geblinddoekte Vrouwe Fortuna, die het wiel van het lot ronddraait. Het is duidelijk dat aan de wetten van het lot niet te tornen valt. Het wiel draait zonder aanzien des persoons en ieder mens is gebonden aan de wetten van geboorte, groei, wasdom en het daarop volgende onvermijdelijke verval en de dood.

In de Tarot van Waite zien we een sfinx met het zwaard van inzicht bovenop het wiel, wat het idee geeft dat de wetten van het lot begrepen kunnen worden. De kosmos valt te lezen als een boek, zoals de vier figuren in de hoeken van de kaart laten zien. De wetten zijn er, maar door ze te kennen is er - in ieder geval in het bewustzijn – een zekere vrijheid en autonomie mogelijk.

De Dood

De dood was machtig in het Italië van de 15^e en de 16^e eeuw. Pestepidemieën sloegen hard toe en halveerden soms de bevolking van een stad. Er was nog geen inzicht in de oorzaken van de ziekte, wat het gevoel van machteloosheid tegenover de dood nog eens versterkte. De Visconti Tarot toont de Dood in haar meest ontluisterende verschijning. Het beeld hoort eerder thuis in de Middeleeuwen dan in de Renaissance en toont de fascinatie voor de sterfelijkheid van de mens: '*momento mori*', '*gedenk te sterven*'.

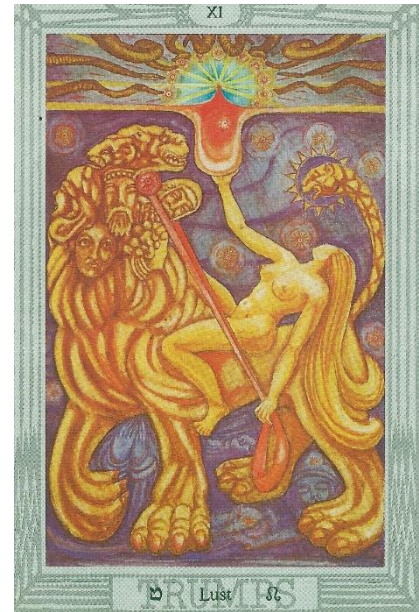
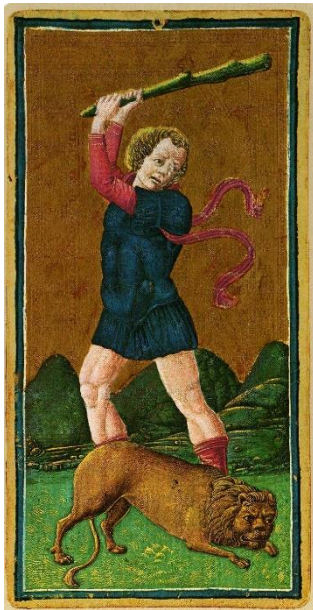
Waite laat weliswaar een grimmige Magere Hein zien, maar hij draagt de rode veer van de Zot en van het kind van de Zon, dus ook de kiem van nieuw leven. De mensen die de dood ontmoeten, weten dat aan de dood niet te ontkomen valt, maar de kinderen begrijpen dat de dood ook vernieuwing brengt en geven zich gewillig over in een intuïtief besef dat de fysieke dood niet het einde is. De boodschap van Waite is duidelijk: in wezen zijn we geestelijke, onsterfelijke wezens. Ons verblijf op aarde in een lichaam is slechts een deel van een grotere cyclus.

De Kracht

De Visconti Tarot laat op een onthutsende manier zien hoe destijds de verhouding tussen mens en dier (ofwel de houding van de mens ten opzichte van het dier in zichzelf) werd begrepen. De kaart ademt de typisch middeleeuwsschristelijke sfeer, waarin het lichaam met haar instincten als zondig werd beschouwd en dus bestreden moest worden.

Bij Waite wordt het dier(lijke) met vrouwelijke wijsheid en liefde getemd. Het dierlijke is niet langer iets wat ons bindt aan de aardse stoffelijkheid, maar is een natuurkracht geworden die veredeld, getemd en getransformeerd kan worden. De aarde, het lichaam, is geen

gevangenis maar een plek waar we groeien en transformeren en het aardse verheffen tot het geestelijke.

Bij Crowley zijn de verhoudingen helemaal omgedraaid: de vrouw berijdt het dier. Het dierlijke wordt getoond als de levenskracht waaraan we ons moeten overgeven. De transformatie vindt niet plaats door het dierlijke te bestrijden, maar door er juist in op te gaan.

Het is opmerkelijk dat we bij Waite en Crowley vrouwen zien, die op een ontspannen manier het dier(lijke) tegemoet treden, terwijl we in de Visconti een man zien, die het dier(lijke) alleen kan temmen met geweld. Het is een herwaardering van de vrouwelijke wijsheid, die we bij Waite en Crowley vaker zien. Hun ontwerpen zijn gemaakt in een tijd dat de rechten van de vrouw meer erkenning kregen en zijn in die zin eigentijds en zelfs profetisch.

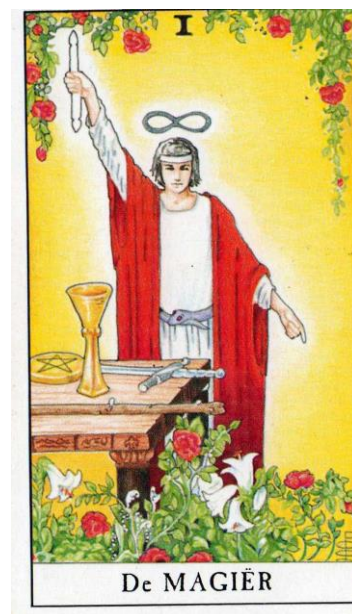

De Zot

In de Visconti Tarot zien we een haveloze zwerver. In die tijd was individuele vrijheid een schaars goed. Al bij de geboorte stond grotendeels vast welk beroep je zou uitoefenen, met wie je (niet) kon trouwen, welke kansen je had in de wereld om je kwaliteiten te ontwikkelen.

Wie zich daaraan onttrok, verloor ook zijn rechten. Ook nu nog kennen we die angst voor vrijheid: als je je eigen gang gaat, verspeel je de steun van je achterban en je zult eenzaam en berooid eindigen.

Waite laat de Zot zien als kind van God, vrij en onbevangen. De ware identiteit van de mens is niet vinden in zijn afkomst en zijn plek in de sociale hiërarchie, maar in zijn geestelijke oorsprong. Ieder mens is uniek en begiftigd met unieke kwaliteiten en mogelijkheden. Het is een aanmoediging je onafhankelijk te maken van autoriteitsfiguren en om te luisteren naar je diepste zelf.

De Magiër

De Visconti Tarot laat een goochelaar zien, een illusionist. Zulke figuren zijn niet te vertrouwen. Ze beschikken over geheime kennis die het gewone volk ontbeert en waar ze misbruik van (kunnen) maken.

De magie op de kaart van Waite is volkomen natuurlijk en niet voorbehouden aan speciale ingewijden. De Magiër maakt gebruik van de vier elementen die ons allemaal ter beschikking staan om te scheppen wat we willen. Hij haalt zijn inspiratie uit de hemel - zijn geestelijke oorsprong, zie de Zot - en geeft daar gestalte aan op aarde. Tegenwoordig noemen we dat 'zelfverwerkelijking': iets waar ten tijde van de Visconti Tarot slechts enkelen van konden dromen.

De Geliefden

Voor een uitgebreide vergelijking van verschillende versies van 'De Geliefden' verwijs ik naar 'De Levende Tarot' en een eerder artikel 'Het verloren paradijs', dat te vinden is op mijn website op de pagina 'Artikelen'. De thema's die hier naar voren komen, zijn ook daar terug te vinden.